

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom IV

Artykuły 730–1088

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepla, Monika Strus-Wołos, Jarosław T. Wiśniewski
Dariusz Zawistowski, Tadeusz Żyźnowski

KOMENTARZE

Helena Ciepła – doktor nauk prawnych; sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku; wykładowca Uczelni Łazarskiego w Warszawie; autorka i współautorka cenionych komentarzy do Kodeksu cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz przepisów o księgach wieczystych i hipotece, a także wielu innych publikacji z tych dziedzin.

Monika Strus-Wołos – doktor nauk prawnych, adwokat, autorka i współautorka komentarzy i wielu innych publikacji z dziedziny prawa cywilnego i gospodarczego.

Jarosław T. Wiśniewski – radca prawny; specjalizuje się zwłaszcza w sprawach z zakresu prawa cywilnego materialnego, w tym szeroko rozumianego prawa gospodarczego.

Dariusz Zawistowski – sędzia Sądu Najwyższego, od 2016 r. Prezes SN kierujący Izbą Cywilną, specjalista w dziedzinie postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego.

Tadeusz Żyznowski – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, autor i współautor komentarzy oraz opracowań z zakresu prawa cywilnego materialnego i postępowania cywilnego.

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Komentarz

Tom IV

Artykuły 730–1088

redakcja naukowa Tadeusz Wiśniewski

Helena Ciepła, Monika Strus-Wołos, Jarosław T. Wiśniewski
Dariusz Zawistowski, Tadeusz Żyznowski

KOMENTARZE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 stycznia 2021 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Łukasz Błaszczak

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Helena Ciepła: art. 818–839, 921–1088

Monika Strus-Wołos: art. 755²–755⁴

Dariusz Zawistowski, aktualizacja Jarosław T. Wiśniewski: art. 844–888

Dariusz Zawistowski: art. 730–755¹, 756–817

Tadeusz Żyznowski: art. 840–843, 889–920²

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-694-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2020 r. poz. 1575; zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1578; z 2021 r. poz. 11)

CZĘŚĆ DRUGA

Postępowanie zabezpieczające (oznaczenie oraz tytuł księgi pierwszej – uchylone)

TYTUŁ I

Przepisy ogólne

Literatura: H. Ciepła, *Postępowanie zabezpieczające i naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia*, „Rodzina i Prawo” 2015/32; M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód*, Warszawa 2014; T. Ereciński, *O zabezpieczeniu nowacyjnym*, PS 1992/3; K. Gonera, *Komentarz do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Warszawa 2006; P. Grzegorzczak, *Dopuszczalność zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o udzielenie zabezpieczenia*, R. Pr. 2010/3; M. Iżykowski, *Naprawienie szkody wyrządzonej wykonaniem zabezpieczenia*, „Palestra” 1979/10; M. Iżykowski, *Zmiana i uchylenie zarządzenia tymczasowego*, NP 1982/7–8; M. Iżykowski, *Przesłanki zabezpieczenia powództwa*, „Palestra” 1985/11; J. Jagieła, *Sądowe postępowanie zabezpieczające po zmianach w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004/7–9; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej*, Kraków 2000; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz. Art. 506–1217*, red. T. Szancilo, Warszawa 2019; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz. Art. 730–1217*, red. J. Jankowski, Warszawa 2015; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 506–1088*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017; *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 3, *Postępowanie nieprocesowe w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do artykułów 506–1088*, red. K. Piasecki, A. Marciniak, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, red. T. Ereciński, t. 3, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 506–1217*, red. A. Zieliński, t. 2, Warszawa 2006; *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian 2019. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe*, t. 2, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020; *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. Z. Szczurek, Sopot 2013; *Kodeks postępowania cywilnego*.

Praktyczny komentarz, red. A. Jakubecki, Kraków 2005; I. Koper, *Zabezpieczenie kosztów utrzymania rodziny i alimentów pomiędzy małżonkami w sprawach o rozwód* [w:] *Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986; M. Krakowiak, *Suma przymusowa w polskim postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2017; A. Marciniak, *Zbieg egzekucji i zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym*, PPE 2003/9–10; M. Muliński, *Najnowsze zmiany w przepisach kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym*, PPE 2015/6; M. Piekarski, *Postępowanie zabezpieczające*, Katowice 1966; M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 2013; K. Spalek, *Zabezpieczenie roszczeń w Konwencji z Lugano*, PiP 2003/10; *System Prawa Procesowego Cywilnego*, red. T. Ereciński, t. 5, *Postępowanie zabezpieczające*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2016; Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004; M. Uliasz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008; K. Weitz, *O jurysdykcji krajowej w postępowaniu zabezpieczającym w świetle konwencji lugańskiej i prawa wspólnotowego*, PS 2003/10; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998; Z. Woźniak, *Realizacja zabezpieczeń rzeczowych w prawie polskim*, Sopot 2008; Z. Woźniak, *Ustalenie i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego*, PS 2008/7–8; K. Zawiślak, *Przesłanki formalne postępowania zabezpieczającego w procedurze cywilnej*, PS 2002/3; F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 1, *Postępowanie zabezpieczające*, Toruń 1994; F. Zedler, *Upadek zabezpieczenia* [w:] *Aurea praxis aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, t. 1, Warszawa 2011; T. Zembrzusi, *Udzielenie zabezpieczenia a wstrzymanie wykonalności postanowienia do czasu rozstrzygnięcia zażalenia*, „Rejent” 2010/5.

Art. 730. [Postępowanie zabezpieczające w sprawie cywilnej]

§ 1. W każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny można żądać udzielenia zabezpieczenia.

§ 2. Sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Po uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego dopuszczalne jest udzielenie zabezpieczenia tylko wtedy, jeżeli ma ono na celu zabezpieczenie roszczenia o świadczenie, którego termin spełnienia jeszcze nie nastąpił.

1. W tradycyjnym ujęciu, dominującym w literaturze, podkreśla się, że postępowanie zabezpieczające ma charakter pomocniczy w stosunku do postępowania rozpoznawczego, niezależnie od momentu jego wszczęcia. Nawet w przypadku, gdy postępowanie zabezpieczające poprzedza samo postępowanie rozpoznawcze i formalnie toczy się odrębnie, pozostaje ono w ścisłym związku z przyszłym postępowaniem w sprawie, ponieważ skuteczność udzielonego zabezpieczenia jest uzależniona od jego wszczęcia w stosunkowo krótkim terminie, określanym przez sąd przy dokonaniu zabezpieczenia (art. 733). Najczęściej dokonanie zabezpieczenia następuje w trakcie toczącego się postępowania rozpoznawczego. Ramy czasowe, w których możliwe jest udzielenie zabezpieczenia, wyznaczone w art. 730 § 2, podkreślają na ogół pomocniczą rolę postępowania zabezpieczającego wobec postępowania rozpoznawczego. Najdobitniej wskazuje na to jednak funkcja postępowania zabezpieczającego. Jednym z podstawowych celów postępowania zabezpieczającego jest bowiem zapewnienie wykonalności orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Wskazywał na to wyraźnie art. 730

§ 1 w brzmieniu obowiązującym przed jego zmianą dokonaną nowelizacją z 2004 r., określając przesłanki udzielenia zabezpieczenia. Obecnie na tę funkcję postępowania zabezpieczającego wskazuje pojęcie interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, zdefiniowane w art. 730¹ § 2.

W wyniku zmiany przepisów regulujących postępowanie zabezpieczające, dokonanej na podstawie nowelizacji z 2004 r., nastąpiło dalej idące usamodzielnienie postępowania zabezpieczającego oraz wzrost jego znaczenia z punktu widzenia realizowanych zadań i zakresu zastosowania tych przepisów. Poszerzono znacznie możliwość uzyskania zabezpieczenia w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym, w tym kategorię spraw, w których sposób zabezpieczenia zezwala na zaspokojenie dochodzonego roszczenia (art. 753¹). W zmienionej systematyce Kodeksu postępowania cywilnego przepisy regulujące postępowanie zabezpieczające zostały wyodrębnione z dotychczasowej części II – „Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne”. Stanowią obecnie samodzielnie część II, zatytułowaną „Postępowanie zabezpieczające”, natomiast przepisy odnoszące się do postępowania egzekucyjnego zostały umieszczone w części III – „Postępowanie egzekucyjne”. W ślad za tym zmieniono również terminologię dotyczącą oznaczenia stron w postępowaniu zabezpieczającym. Obecnie są to „uprawniony” i „obowiązany”. Odpowiada to w większym stopniu funkcji i celom postępowania zabezpieczającego w porównaniu z dotychczasową terminologią (wierzyciel i dłużnik). Świadczy to jednocześnie o większej odrębności postępowania zabezpieczającego także w relacji do postępowania egzekucyjnego.

Postępowanie zabezpieczające pozostaje jednak zawsze w związku z określonym postępowaniem rozpoznawczym, które jest w toku lub ma być wszczęte w terminie określonym w art. 733, w przypadku gdy zabezpieczenia udzielono jeszcze przed wszczęciem postępowania w sprawie. Stanowi to przejaw pomocniczego charakteru tego postępowania wobec toczącego się procesu lub postępowania co do istoty sprawy prowadzonego w trybie nieprocesowym. Dotyczy to odpowiednio postępowania toczącego się przed sądem polubownym.

2. Treść art. 730 istotnie odbiega od zakresu jego wcześniejszej regulacji. Przepis ten obecnie nie określa ani przedmiotu zabezpieczenia, ani też materialnych przesłanek udzielenia zabezpieczenia, co stanowiło pierwotnie przedmiot § 1 art. 730. Artykuł 730 wprowadza jako zasadę dopuszczalność udzielenia zabezpieczenia poprzez stwierdzenie, że jest ono dozwolone w każdej sprawie cywilnej podlegającej rozpoznaniu przez sąd lub sąd polubowny (§ 1) oraz określa, na jakim etapie postępowania możliwe jest udzielenie zabezpieczenia przez sąd (§ 2).

Stwierdzenie o dopuszczalności zabezpieczenia, w każdej sprawie cywilnej prowadzonej przez sąd lub sąd polubowny, ma dwojakie znaczenie. Oznacza bowiem zarówno

możliwość zabezpieczenia, praktycznie w każdej kategorii spraw cywilnych podlegających rozpoznaniu przez sąd, jak i odnosi się do aspektu podmiotowego uzyskania zabezpieczenia, które jest możliwe na rzecz różnych podmiotów uczestniczących w postępowaniu (kwestię tę reguluje bliżej art. 730¹ § 1). Dopuszczalność uzyskania zabezpieczenia została poszerzona, początkowo bowiem art. 730 § 1 zezwalał jedynie na zabezpieczenie roszczeń możliwych do dochodzenia przed sądem lub sądem polubownym. Pojęcie roszczenia w tym znaczeniu budziło wątpliwość i było przedmiotem odmiennych opinii w doktrynie. Ocena tego zagadnienia nie pozostaje bez znaczenia także dla obowiązujących obecnie przepisów, skoro według art. 730¹ § 1 do przesłanek uzyskania zabezpieczenia należy uprawdopodobnienie roszczenia oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia (por. w tym zakresie uwaga 2 do art. 730¹).

3. Wobec treści art. 730 § 1 nie powinna budzić obecnie wątpliwości możliwość zabezpieczenia powództwa także w tych sprawach, w których orzeczenie sądowe co do istoty sprawy nie podlega wykonaniu w trybie egzekucyjnym. Konieczną przesłanką uzyskania zabezpieczenia nie jest już bowiem uprawdopodobnienie, że jego brak pozbawi wierzyciela możliwości uzyskania zaspokojenia lub że jest to konieczne dla zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie. Dla uzyskania zabezpieczenia w świetle art. 730¹ § 1 wymagane jest jedynie uprawdopodobnienie istnienia interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia. Pojęcie interesu prawnego według art. 730¹ § 2 obejmuje zaś również te przypadki, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie.

W judykaturze pojęcie sprawy cywilnej, w której można żądać udzielenia zabezpieczenia, jest rozumiane szeroko – por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24.02.1999 r., III KKN 182/98, OSNC 1999/9, poz. 157, w którym wskazano, że wnioskodawca może w postępowaniu klauzulowym domagać się wydania zarządzenia tymczasowego (obecnie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia) przez nakazanie wpisu w księdze wieczystej zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości do czasu zakończenia postępowania klauzulowego.

4. Aspekt przedmiotowy regulacji zawartej w art. 730 § 1 dotyczy także możliwości uzyskania zabezpieczenia w tych kategoriach spraw, w których wcześniej obowiązywały przepisy szczególne. Na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego istotną rolę odgrywał w praktyce art. 443, dotyczący zabezpieczenia w sprawach o rozwód (szerzej co do skutków uchylenia tego przepisu por. uwagi do art. 445) oraz art. 843 § 4, który stanowił, że sąd może zabezpieczyć powództwo przeciwegzekucyjne przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Nie budziło wątpliwości, że dla uzyskania zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych konieczne było uprawdopodobnienie przesłanek zabezpieczenia wyini-

kających z treści dawnego art. 730 § 1 (poprawne było przy tym odwoływanie się do konieczności zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie, a nie braku możliwości uzyskania zaspokojenia, skoro powodem był dłużnik). W aktualnym stanie prawnym przy zabezpieczeniu powództw przeciwegzekucyjnych jeszcze bardziej oczywista jest niezbędność uprawdopodobnienia wiarygodności takiego powództwa oraz interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia, jako przesłanek udzielenia zabezpieczenia.

Uchylenie art. 843 § 4 może natomiast budzić wątpliwości co do dopuszczalnej formy zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych. W okresie obowiązywania powołanego wyżej przepisu dominował pogląd, że po wszczęciu egzekucji zawieszenie postępowania egzekucyjnego jest jedyną dopuszczalną formą zabezpieczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego i jedyną możliwą formą zabezpieczenia w przypadku powództw o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji. Taką ocenę wyraził Sąd Najwyższy w postanowieniu z 2.12.1968 r., I CZ 10/68, OSNCP 1969/7–8, poz. 145, w którym podkreślono, że art. 843 § 4, który dotyczył jedynie zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych, ma charakter przepisu szczególnego i wyłącza stosowanie innych sposobów zabezpieczenia tego rodzaju powództw. Sąd Najwyższy uznał też, że jeżeli postępowanie egzekucyjne nie zostało wszczęte, to nie jest dopuszczalne zabezpieczenie takiego powództwa przez zakaz prowadzenia egzekucji. Ta część tezy postanowienia spotkała się jednak z krytyczną oceną, która wydaje się uzasadniona (por. uwagi W. Siedleckiego, *Przegląd orzecznictwa*, PiP 1970/10, s. 584).

Brak regulacji szczególnej dotyczącej zabezpieczenia powództw przeciwegzekucyjnych wskazuje, że nie ma ograniczeń co do formy ich zabezpieczenia, poza ogólnymi zasadami zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, wynikającymi z treści art. 755 § 1 i art. 730¹ § 3. W praktyce zabezpieczenie powództw przeciwegzekucyjnych przez zawieszenie toczącego się postępowania jest nadal formą dominującą, a jej aktualność podkreśla niewątpliwie treść art. 755 § 1 pkt 3.

5. Artykuł 730 § 2 reguluje dopuszczalność zabezpieczenia przy uwzględnieniu kryterium odnoszącego się do fazy postępowania rozpoznawczego, w której miałyby nastąpić zabezpieczenie. Według tego przepisu sąd może udzielić zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania lub w jego toku. Zasada ta odnosi się w pełni do każdej sprawy cywilnej w rozumieniu art. 730 § 1. Jednocześnie jednak przepis ten wprowadza jako zasadę zakaz dokonywania zabezpieczenia po zakończeniu postępowania prowadzonego przez sąd i uzyskaniu przez uprawnionego tytułu wykonawczego (wyjątek stanowi jedynie możliwość późniejszego zabezpieczenia roszczeń o świadczenia, których termin spełnienia jeszcze nie nastąpił). Chodzi zatem o roszczenia, których można dochodzić, zanim staną się wymagalne. W praktyce dotyczy to możliwości zabezpieczenia roszczeń o przyszłe powtarzające się świadczenia, które nie są jeszcze wymagalne, ale można domagać się ich zasądzenia, np. roszczeń alimentacyjnych czy

Tom IV komentarza pod redakcją naukową prof. dr. hab. Tadeusza Wiśniewskiego obejmuje art. 730–1088 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, regulujące tematykę postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego.

Autorzy – wybitni przedstawiciele praktyki prawniczej i nauki – objaśniają istotę zmian w Kodeksie, które miały miejsce w ostatnich latach i dotyczą m.in.:

- udzielania, uchylania i ograniczania zabezpieczenia roszczeń oraz zaskarżalności tych orzeczeń;
- uproszczenia postępowania w sprawach o udzielenie zabezpieczenia należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej (w celu ograniczenia zjawiska zatorów płatniczych);
- podstaw umarzania postępowania egzekucyjnego;
- ograniczeń egzekucji sądowej;
- podstaw powództwa przeciwegzekucyjnego;
- nowych regulacji w przeprowadzaniu egzekucji z ruchomości (w tym sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej).

Komentowane zagadnienia zostały mocno osadzone w judykaturze. Poglądy doktryny są przedstawiane szeroko, z zaznaczeniem kwestii budzących kontrowersje. Autorzy, postrzegając omawiane instytucje przez pryzmat potrzeb cywilistycznej praktyki prawniczej, nie poprzestają jednak na ukazywaniu problemów, ale poszukują właściwej interpretacji przepisów i proponują możliwe rozwiązania.

Publikacja jest przeznaczona przede wszystkim dla sędziów, adwokatów, radców prawnych, komorników sądowych i aplikantów tych zawodów prawniczych. Nie brak w niej również rozważań mogących zainteresować przedstawicieli doktryny.

Tadeusz Wiśniewski – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku (w czynnej służbie tego Sądu w latach 1990–2016), profesor zwyczajny w Kolegium Prawa Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, członek Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych PAN, autor wielu publikacji z zakresu postępowania cywilnego i prawa cywilnego materialnego.

9 788382 236941 W01P01

ISBN 978-83-8223-694-1

9 788382 236941

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL